

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Сучасна система освіти спрямована на вирішення складних завдань підготовки кваліфікованих кадрів відповідно до потреб економіки держави та відповідної галузі виробництва з урахуванням нахилів, уподобань, вибраного рівня кваліфікації, світогляду. Це спонукає педагогічну спільноту до пошуку нових підходів до організації освітнього процесу, удосконалення змісту та структури, форм та методів організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх спеціалістів, впровадження сучасних педагогічних, інформаційних та виробничих технологій навчання.

У забезпеченні якісних результатів професійної підготовки кваліфікованих кадрів особлива роль належить педагогічному працівникові, його професійно-педагогічній компетентності, зокрема методичній компетентності, яка поєднує професійні уміння працівника високої кваліфікації у певній галузі, технологічні знання з відповідного виробництва і майстерність педагогічної діяльності. Від викладача сьогодні чекають готовності до розроблення авторських навчальних та методичних матеріалів, які б включали інформацію про сучасний стан розвитку суспільства, використання у своїй діяльності високоефективних педагогічних засобів і прийомів, інноваційних технологій, організації дослідної роботи, організації й аналізу її результатів, конструктивних дій у різноманітних педагогічних ситуаціях, досконалої комунікативної поведінки.

Зважаючи на це, актуалізується потреба у виявленні та практичній реалізації механізмів, форм і методів, засобів розвитку методичної компетентності викладача, яка закладає основу формування професійної компетентності, поступово вибудовуючи індивідуальний педагогічний стиль педагога.

Викладач закладу освіти має надзвичайні потенційні можливості впливати на формування особистості, світогляду, політичних переконань, настроїв і моралі сучасного суспільства. Але реалізація цих можливостей залежить у кожному окремому випадку від особистих якостей педагога; реальну роль відіграють його таланти, любов до своєї професії, бажання працювати. Окрім цього, височінь соціального положення професії педагога, її престиж залежить від тієї системи суспільних відносин, у якій живе і працює викладач. Це добре розуміли в усі часи.

В Україні в освітянській галузі близько третини педагогічних працівників мають низький рівень професійної компетентності. Основними причинами такого стану є:

- невідповідність між швидкими змінами суспільної свідомості, змінною цінностей і пріоритетів суспільного життя. З одного боку, ми можемо спостерігати достатньо динамічне становлення в суспільній свідомості таких понять, як планетарне мислення, ринок, соціальна і професійна успішність, індивідуалізація мислення і діяльності. Однак, з іншого боку, наріжним каменем педагогічної традиції продовжує залишатися пріоритет колективного над індивідуальним, прийняття ідей професійної конкуренції, авторитаризму, невизнання особистої відповідальності;
- ізоляція педагогічної громадськості від кращих зразків світового педагогічного досвіду, що до цього часу триває;
- інерційність традиційної системи педагогічної освіти. Цей шлях є традиційним і вже тому – малопродуктивним. Нова навчальна інформація, враховуючи динамізм соціальних процесів, застаріває, як правило, на рівні розробки освітніх програм.

Підсумовуючи викладене, необхідно відзначити, що сфера освіти сьогодні повинна працювати з іншими категоріями – компетенціями. У цьому розумінні професія дає відповідь на те, якою компетентністю повинна володіти людина, або яка ж сфера її компетенції. Тому професійна сфера оперує компетенціями, а освіта – знаннями, вміннями, навичками. Якщо педагогічний процес не залучає своїх суб'єктів у продуктивній діяльності, то вони стають просто споживачами.

1. Поняття професійної компетентності педагога

Поняття «**компетентність**» (лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості викладача, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її у практичній діяльності.

Педагогічна компетентність викладача – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретично-практичні та методичні знання.

Педагогічні уміння – це сукупність послідовно розгорнутих дій, що ґрунтуються на теоретичних знаннях. Частина цих дій може бути автоматизованою (навички). Через педагогічні уміння розкривається структура професійної компетентності педагога.

Педагогічні уміння можна розподілити на чотири групи.

1) **Уміння «переводити» зміст процесу виховання в конкретні педагогічні завдання:** вивчення особистості й колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями; виділення комплексу освітніх, виховних і розвивальних завдань.

2) **Уміння побудувати і привести в дію логічно завершену педагогічну систему:** комплексне планування освітньо-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний відбір форм, методів і засобів його організації.

3) **Уміння виділяти і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, приводити їх у дію:** створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних, гігієнічних та інших); активізація особистості; організація й розвиток спільної діяльності; забезпечення зв'язку закладу освіти із середовищем, регулювання зовнішніх незапрограмованих впливів.

4) **Уміння обліковувати й оцінювати результати педагогічної діяльності:** самоаналіз і аналіз освітнього процесу та результатів діяльності викладача; визначення нового комплексу стрижневих і другорядних педагогічних завдань.

Уміння педагогічного спілкування – це уміння розподіляти увагу і підтримувати її стійкість; аналізувати вчинки вихованців, визначати мотиви, якими вони керуються, їхню поведінку в різних ситуаціях; забезпечувати атмосферу благополуччя у групі; керувати ініціативою у спілкуванні, використовуючи для цього багатий арсенал засобів.

2. Поняття компетентності й компетентнісного підходу в освіті

Необхідність розгляду проблем освіти з точки зору компетентнісного підходу викликана загальноєвропейською і світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди.

Оскільки сформованість кожного компонента професійної компетентності можна оцінити, то її розгляд та оцінювання повинні здійснюватись за допомогою певних критеріїв.

Загальновідомо, що критерії повинні відображати основні закономірності формування певного явища, існуючі взаємозв'язки між компонентами в моделі, динаміку явища, що вивчається.

Наразі на сторінках науково-педагогічних видань ведеться дискусія про співвідношення понять «компетенція» й «компетентність». Розглянувши основні підходи до їхнього розуміння, можна зробити висновок, що професійна компетенція – це професійно-статусні можливості по здійсненню людиною державних, соціальних й особистісних повноважень у професійній діяльності.

Можна констатувати існування як широкого, так і більш вузького тлумачення поняття «компетентність».

У широкому сенсі компетентність в основному розуміється як ступінь соціальної та психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього. У вузькому сенсі компетентність розглядається як характеристика діяльності, як міра інтегрованості людини в діяльність. А це передбачає певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до діяльності та її предметів.

Отже, компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері. Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності. Таким чином, компетентність виражає значення традиційної тріади «знання – уміння – навички», інтегруючи їх у єдиний комплекс.

Компетентність передбачає спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

Зручність компетентнісного підходу полягає в тому, що він дозволяє зберігати гнучкість і автономію в архітектурі навчального плану. Умовою створення європейської освітньої системи є її прозорість і легкість у розумінні й застосуванні. Розвиток компетентності спеціаліста тут пов'язується з інтеграцією інтелектуальних, моральних, соціальних, естетичних, політичних аспектів знань та умінь. Професійна компетентність у контексті зазначеної концепції включає знання й уміння з різних сфер життєдіяльності людини.

3. Шляхи формування та вдосконалення професійної компетентності педагога

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визнанням значущості знань як рушія суспільного добро-

буту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду освітніх програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом викладача, його загальною та професійною культурою.

А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Сучасному викладачеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Основні якості сучасного викладача визначено на рис. 1.

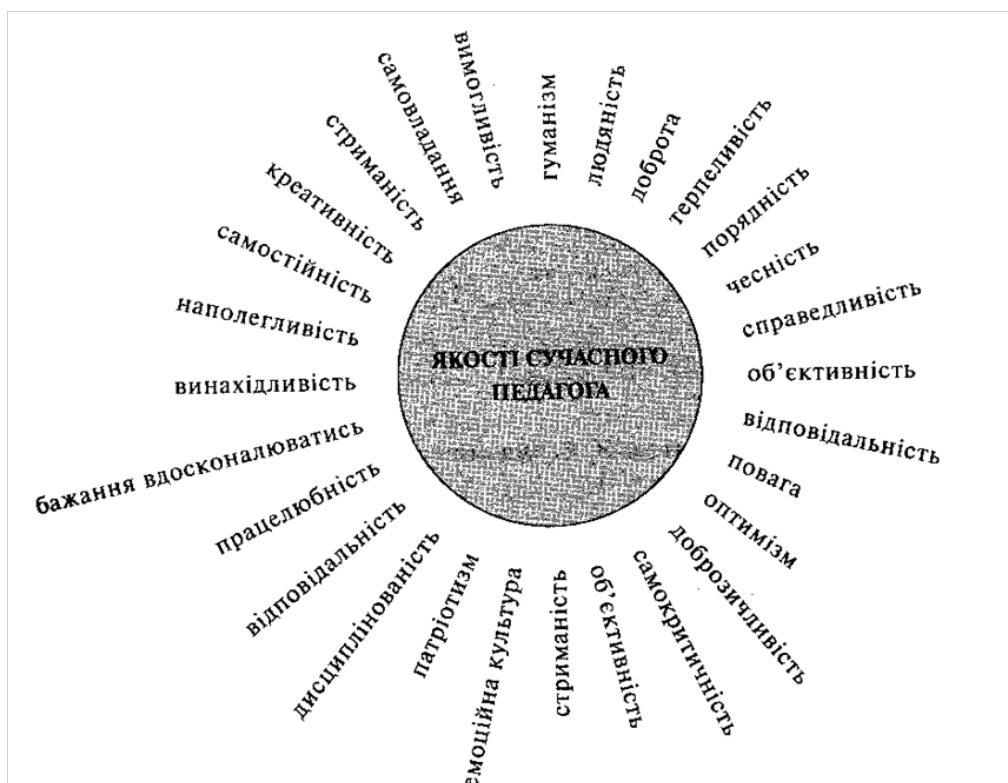

Рис. 1 – Основні якості сучасного педагога

Основними шляхами підвищення професійної компетентності педагогів є:

1) Формування методичного середовища або професійна взаємодія з колегами, тобто участь у колективних та групових інноваційних формах методичної роботи: співпраця у творчих групах, дослідній діяльності, організація консультативно-методичних груп, педагогічні чи психологічні тренінги, участь у форумах щодо розробки актуальних проблем, методичних фестивалів, панорамах, презентаціях, методичних дискусіях, методичних аукціонах, методичних

діалогах, проблемних столах, педагогічних консилиумах, ділових рольових іграх, дебатах, методичних мостах, клубі творчих педагогів, творчих салонах, аналізі ситуацій, ігровому конструюванні; панорамі методичних навичок, захисті творчих програм, передових ідей; підготовка й видання друкованих посібників.

2) Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога:

➤ *інноваційний підхід педагога до вдосконалення рівня професійної компетентності як у атестаційний, так і в міжатестаційний період.* Робота в міжатестаційний період може бути врахована під час атестації педагога (участь у проведенні семінарів, творчих столів, наукових досліджень, розробка та публікація навчально-методичних матеріалів, авторських програм, робота у складі творчих груп, участь у професійних конкурсах тощо);

➤ самоосвітня діяльність (епізодична і планова) викладача, саморозвиток, пошук шляхів професійної самореалізації; здійснення безперервного навчання;

➤ складання плану самовдосконалення професійної компетентності: вивчення передового досвіду колег, проведення відкритих уроків, самоаналіз уроків, обговорення відвіданих уроків, участь у конкурсах тощо;

➤ цілеспрямована систематична робота над методичною темою;

➤ збір та укладання творчого портфоліо викладача – колекція власної бази кращих уроків, цікавих прийомів, знахідок на уроці й позаурочній діяльності, власних засобів наочності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображають зусилля викладача, успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, індивідуальної творчої теми. У портфоліо включаються зразки робіт у письмовому чи друкованому вигляді, відеоматеріали, фотографії компонентів освітнього процесу;

➤ самовиховання, удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховного процесу; вироблення індивідуально-творчого стилю роботи.

3) Створення інформаційно-освітнього простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів:

бібліотека; інтернет; медіа- та відеотека педагогічного досвіду, реєстр програмних педагогічних засобів навчання.

4) Готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій:

➤ апробація сучасних науково-методичних концепцій, виявлення та впровадження освітніх продуктивних технологій навчання і виховання;

➤ переведення освітнього процесу на технологічний рівень;

- забезпечення методичного супроводу навчально-виховного процесу: розробка авторських програм, спеціальних і факультативних курсів;
- системне використання міжпредметних зв'язків і міжпредметної інтеграції;
- поповнення власного арсеналу інноваційними формами уроків: урок-тренінг, урок-дослідження, урок-пошук, урок-мандрівка, урок-практикум, урок-діалог, урок тематичної атестації, активізована лекція, та ін.;
- організація творчого педагогічного процесу, як результат самостійного навчання з обов'язковим встановленням цілей та врахуванням можливостей, здобутків, інтересів самого викладача.

Таким чином, формування компетентності входить у загальний контекст формування особистості. Тому важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці. Тут враховується здатність людини давати кваліфіковані судження, приймати адекватні та відповідні рішення у проблемних ситуаціях, планувати та здійснювати дії, які ведуть до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф. та ін. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 286 с. Професійна освіта: словник: навч. посібник / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2014. – 380 с.
2. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С.О. Скворцова // Наука і освіта. – 2015. – № 4. – С. 93–94.
3. Біляковська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності / О.О. Біляковська // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – Мелітополь : МДПУ, 2011 – С. 229–234.
4. Нестерова Л.В., Лузан П.Г., Манько В.М. та ін. Педагог професійної школи : методичний посібник / Л.В. Нестерова, П.Г. Лузан, В.М. Манько та ін. / наукова редакція Л.В. Нестерової, Т.М. Герлянд. – К: ПТОО НАПН України, 2012. – 264 с.
5. Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя / Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua>.

6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

Лептуга О.К., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки соціально-психологічного факультету Національного університету цивільного захисту України

«МОВА ВОРОЖНЕЧІ» В УКРАЇНОМОВНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

З початком війни матеріали українських медіа стали гострішими, аж до порушення подекуди журналістських стандартів. Цю тенденцію посилила соціально-економічна та політична кризи. Передусім це виявляється у використанні медійниками для посилення позиції видання чи задля загравання з цільовою аудиторією проявів «мови ворожнечі».

Лінгвістичні основи «мови ворожнечі» в медіа ґрунтуються на чотирьох напрямках мовознавства: прагмалінгвістичному, лінгво-когнітивному, структурно-семантичному і стилістичному на стику з юриспруденцією та психологією. Психолінгвістичні ознаки такого явища як «мова ворожнечі» і є предметом нашого дослідження.

Актуальність нашої наукової розвідки зумовлена потребою дослідження нового для українських медіа явища як «мова ворожнечі» в лінгвістичному й екстралінгвальному аспектах.

Об'єктом дослідження є тексти україномовних новинних інтернет-видань, **предметом** – слова та словосполучення, що є виявами «мови ворожнечі». **Джерелом** дослідження є тексти україномовних електронних ЗМІ з 2014 по 2018 роки.

«Мова ворожнечі» – це слова та словосполучення, які виявляють суспільне напруження навколо вразливих тем у медіапросторі. Аналіз фактичного матеріалу виявив, що найбільш гостро подаються теми російсько-української війни, внутрішньо переміщених осіб, національних груп, людей із наркотичною залежністю чи тих, що не мають житла.

Словосполучення «мова ворожнечі» є аналогом англійського терміна «hate speech», що виник у США і в Європі в 50-х роках ХХ століття. У науковій літературі також уживаються подібні, але не тотожні поняття, такі як: «словес-